

Кол-ла чүве—демниг ажылдаарында

Бистин салбырымыс бо чылын күрүнөгө 338,7 тонна сүт садар, оон иштинден бирги чартык чыда саары — 148,2 тонна. Салбыр нитини-биле чартык чыда планин май 14-те күөсүдипкен. Бо чугула сорулганы күөсүдир-биле бистин бүтү сүт-бараан фермаларымыстың коллективтери кызымак ажылдаан. Илангыя «Ак-Даш» фермамы онза шылгаран, бодуну чартык чыда сүт садар планин май 3-те-ле ажыр күөсүткөш, пландан ажыр 6,5 тоннаны күрүнөгө дужааган. Салбырын сүт планин күөсүдиринге ол дөгүм болган. Шени-Аксинин сүт-бараан фермамы база-ла бодуну планин чедикшигини күөсүткен.

Салбыр бо хүннерде нитини-биле 278 инек саап турар. Уксаажыттынган инектер чүткөш Ак-Даш фермамында. Ол ферма саап турар бир нитинге онаштыр 966 литр, Шени-Аксинин — 762, Орта-Талды — 601 литр сүтү сагган.

Саанчылар аразында калбарган социалисттик чарыштын мурнакчыларынын саны өзүп турар. Ак-Даш фермамында ондар Шортак 1246, ондар Ирина 1141, ондар Сереш 1013, ондар Кара 1011, ондар Унес 974 литр, Шени-Аксинин Монгуш Шондайтын 910, ондар Аппыл 802, Ооржак Чудур 756 литр, Орта-Талда Саарылар Чокпак 784, ондар Бичиндик 707, ондар Орте 619 литр сүтү ботурарынын саап турар инектеринден тус-тузунда саап, социалисттик чарышка дээр черлерин ээлеп турарлар. Ак-Дашта улуг кадарчы ондар Акмыс, Шени-Аксинин Монгуш Шондайтын, Орта-Талда ондар Өлзий-оол баштаан инекчилер инектерин чегериле, кадарын эки организаастап турарлар.

Ажылды дээр түңнели коллективтин найраалды күш-ажылындан хамааржыл. Бо талазын биле Ак-Даш, Шени-Аксинин сүт-бараан фермаларын чиккеж көргүзүп болур. Бо фермаларын саанчылары, кадарчылары тургалу-де сүмөкселер ажылдап турар. Саанчылар сүт кайы хире өзүп, күдүлүп турарын кадарчыларга уктыдып турар. А кадарчылар инектерин канчаар чегерилер, каа кадарарын аразында дугурушкан, дугуружуга дугууар чегерип, кадарып турар.

Шени-Аксинин сүт-бараан фермамынын саанчылары ажыл дугайында улуг саанчы Монгуш Шондайтынны, кадарчылар улуг кадарчы Монгуш Дотоюнуу аргасүмөзүн кичээнгилер динилеп турарлар. Коллективтин кежигүн-

нери боттары ажылын баш бил, кылар ажылдарын баш бурунгаар болуп ажылдап турар. Боттары өдөк-өлчөзүнн бөлүп, кажаа-хоразын септеп, мал чегерип белеткен ап турар. Эрткен чылын олар 150 тонна ситен белетккен.

Амгы үеде бистин фермаларымыс кажаалар септелгенин, өдөк бөлүшкүнүн чорудуп турар. 150 тонна өдөк бөлүнгөн. Фермалар бо чылын боттарынын күжү-биле 450 тоннадан эвээш эвес ситенин белеткеп алырын хүлээнген. Шени-Аксинин Орта-Тал фермаларымыс кыжын чаш бызаалар эвээр чыгып кажааларын ол фермаларын ажылдакчылары боттарынын күжү-биле түзүп алырлар.

Чайгы үеде сүт ботурарын көвүдөдир сорулга-биле чайлаа-лаашынын шын организаастаарын бистин фермаларымыс белеткенип турар. Олар кайымы-да Манчурек бажынын серини чайлаа-лаашы баар. Чайлаа оңду четтери билек-ле көжүп үерлер. Бистин чайлаа-лаашымыс малга аажык таарымчалыг: молдуруга, бызааларын дегип семиртири-даа, инектерин сүттепери-даа аажык болур.

Малдын төлүн эки ажаап доруктурары — малдын мөзүлүг салгалын тургузарынын үндөзүн. Ол харымсалгалыг сорулганы бистин бызаа ажаакчыларымыс медерелдин-биле билпип турарлар. Ак-Дашта бызаа ажаакчылары Ховалыг Сотпа, Сарылар Тангыт-оол, Шени-Аксинин Орта-Талда Сарылар Шогбан-оол, ондар Саа олорун кызымак ажылдап турарынын түңнелин бызаалар менди болгаш эки доругуп турар. Илангыя Ак-Даш фермамы бистин мыйыстыг бодалымыстың уксазын эки коллективтин кол чалгынжы ол, продукттул малдар оон нөптө-рүп. Ол дугайын Ак-Даштын бызаа ажаакчылары ханымы-биле медереп билпип турарлар. Оларнын ажаап турар бызаалары сөмөш шыраанын талазын биле онза ылгалын, хонукта 800 грамм денкини немереп турар.

1965 ажыл-агый чылын чедикшигин дээр, салбырлар аразында социалисттик чарыштын бирги черин эскерте алышыс деп чүткү-биле бистин мыйыстыг бодал мал бригаданынын бүгү ажылдакчылары ажылдап турарлар.

О. ЧАДАМБА,

салбырын мыйыстыг бодал мал бригаданынын бригадир.

«Сүт-Хөл» совхозтун Бора-Тайга салбырында үш сүт-бараан фермалары бар. Ол фермаларын коллективтери бо чыда бирги чартында күрүнөгө сүт садарын планин күөсүдип турар. Бора-Тайга салбырын ажыл-херээнин дугайын салбырын мыйыстыг бодал мал бригади-

ри Ооржак Чадамба, совхоз фермаларынын тергинини—Ак-Даш сүт-бараан фермамында саанчы Донгак Сереш, улуг кадарчы ондар Ак-мыс, бызаа ажаакчымыс Ховалыг Сотпа база бистин корреспондентивис Сергей Паву чугаалап турлар.

АЖААЛГА, ЧЕМГЕРИЛГЕДЕ

Бистин инектеривис 1963 чылда эң баштай төрүп эгелзэн. Оон бээр-ле боларын кадарып келдим. Сүтүр талазын-биле магаалы-ла малдар бо! Чаа ажылдап эгелзэн, инек саарына мергежкен саанчы туралар бестин чылда 1000 литрин чайгы саат. Чыл бүрү-де бистин фермамыстың сагган сүдүнүн көвүдөп турарын боттарга, бо инектер улам-на сүттепери турар-дыр.

Бо чыда эрткен дөрт айларында бистин саанчыларымыс 61 инектен 58.978 литр сүтү сагган. Саап турар бир инекке 966 литр, а бүтү саар инекке хамаарыштыр алырга, бирээзинге-ле 586 литр онаажыр. Чыл төнүзүгө чедир ам-даа 7 айлар арткан. Ынчангаш саар инек бүрүзүндө 1500 литр сүт саар деп хүлээнгени бистин фермамын коллективти ажыр күөсүдип шыдаар деп эгелзеп болур.

Сүт көвүдөзүн деп боттар-ла болза, инектерин ажаалга, чемгерилгезин эки таарыштырар херек. Боттарымыстың ажил-херээзини мынчаар доктадып алган бис. Кыжык үеде хүнүнү-не ийи кижиле мал чегерип сөөртүр, кажаалар инити арылап сайгарар. Эске ийи кадарчы инектер-биле хүнээр. Ол ажылдарга үргүлү-ле солчуп турар бис: бирээзи саар инектер чегерер, сүттарар болгаш кадарар, эскеи чаа төрөп болгаш төрүрү четкен инектерин алырар, чемгерип хүнээр. Амгы үеде хүнде ийи кижиле септелсе кылар, өдөк бээр дээр фермамын иштин аны-бүрү нити күш херэгелетинер ажылдарына киржир. Эске ийи инектер олардын кадарар.

Чайгы үеде инектерин олардын кадарары элзэн нарын дээрин демделгери чүгүлэ. Баштайгы үеде

бистин бо инектеривис черден өтүп кызырас, өдөктө мадажыр турган болур ийи. Оларда ийи аягыт кижиле үргүлү-ле ийи талазындан дөзүп чорур. Ам хүн-не чүгүр апарган. Илангыя-даа болза хүн ийи кээрге, тоо бырадыр шаашкакташ чоруп бээр. Ынчан бээр үези чоокшуп олза, дөзө-хөлөгелит, серин чере чедирери чүгүлэ. Чокта чаа бистер фермамын дужууда алаак иштинде дегем дөзөлүг бодун серини кылып алган бис. Каа хүннерде алаа дөзө-ледип, дүштөдүп турар бис.

Манчурек тайганын чайлаа-лаашын үндүр бээрге бестин, ийи хүннерде бестин-бестин кожагарлар баштары төверин дам баар — дыка-ла кадарыларын бажынче сымалп үнө бээрлер. Бо чыда бистин даргаларымыстың чамдымыс шынаага, бола турган черинге чайлаар, өткүрары-биле ферма чоогунга яны-бүрү мал чегерип тарып бээр чүдө дигип турарлар аларын. Мал сүттепери хей мал чегерип тарааш, оун өткүрары эки-дир. Ынчанга бо инектерин чайлаа-лаашын үндүр үези эртип, ийи дужуп кээрге, изиге, кымыра-сөөкке караа кызып аарып туруп бээр, өтү-сиген чивестей бээр, сүдү эвээжээр малдар болгаш. Ынчангаш мааа чайлаа-лааш, сүт саадымы эвээж бээр ийи бе деп болуп турар бис. Кол айтырып сүт ботурарын көвүдөдир чүве болганда, ол дугайын эки өрөтүн көөрү чүгүлэ.

Кадарчы өөрүм Сарылар Андрей, ондар Оңур-оол, ондар Дамдын-оол олар-биле харылаан ажылдыкка харымсалгалык улам бедитиптир, шылаар-ла шаа-выс-биле ажылдаар бис.

О. АН-НЫС,

Ак-Даш фермамынын улуг кадарчымы.

ХҮЛЭЭНГЕНИ КҮШТҮГ

Бистин фермамыс бодуну салбырымыстың Орта-Тал, Шени-Аксинин сүт-бараан фермаларымыс болгаш «Чыраа-Бажы» совхозтун Шык-Бажы фермамы-биле социалисттик чарыштын ажылдап турар.

Мен бодум, бо чыда инек бүрүзүндө 1850 килограмм сүт саарын хүлээнгенин, Шени-Аксинин саанчыны М. Шондайтын, Орта-Талдын саанчыны ондар Экер-оолду социалисттик чарышка кыйгырган мен. Уаус кижини «ак-сы кезеж, ажылга пат» дей бажырыне дээр, кызып-ла тур мен.

Эрткен дөрт айларын дугуружуга бистин фермамыс багыт эвес түңнелдерит: чартык чыда күрүнөгө сүт садар планымысты күөсүдипкен, ам ийиги-чартык чыдамын саанчы ажылдап тур бис. Мөң өөрүмден ондар Шортак,

бодурарын улам көвүдөдир, боттарымыстың алган социалисттик хүлээнгенин хуу-саа бетинде күөсүдирин хүлээнген бис. Хүлээнгени күшүгү дээр чүве болгай. Ол хүлээнгенин ажил-херек-биле бадыткаарын оралдажып тур бис.

Сүт ботурарын улам элбегилерин-биле чегерилер күш-ажылдык ботурарымыстың бедирин, прогнотациян ботурарын чигелери база чүгүлэ айтырып. Бис ол талазын-биле баа ажылдап турар бис. Бистин фермамысты бо кыжыл механизастаан — элек-трилгил саалга аппаратын тургускан. Фервал айлан бээр инектерин электри күжү-биле саап турар бис. Баштайгы үеде саанчы бүрүзү оон ийи инектер турдус. Нити саалга 2—3 так үргүлүчүлүп турган. Чоорту мергежип

Ботнур бызаалар дээш

Инектаривистин 60 хире хууу төрөп, ам 73 чаш бызаалар менди, силит доругуп турар.

Баштай төрөп иневис ийне-тээн: эр, кыс ийи бызаа болган. Бирээзин Геркулес, кыс бызааны Малютка деп адаан бис. Декабр 20-де төрүтүнгөн ол бызаалар апрельдин төнүзүндө дөзө-лөзөвиске, Геркулес 119, Малютка 86 килограмм болду. Хонук бүрүзүндө ортумаа-биле Геркулес 1300 граммны, Малютка 1000 граммны немер турганы илерзэн. Бүтү бызааларын бирээзи-ле хонук санында ортумаа-биле 700—800 граммны немер.

Фермада бо чылын төрүтүнгөн бызааларын Сарылар Тангыт-оол-биле ийилэ азырар, ажаап турар бис. Кыжык үеде чаа сүт (улугларынга 3 литр, бичилеринге 4 л.), кымыл сүт (улугларынга 1,5 л., бичилеринге 1 л.), ситен хандымыс холаан сүт берип турдус. Ам доруга берген бызааларга ситен, чарба, кымыл сүт бээринден аныда, сөөк далганы, ээтиг сөөк далганы, чугай берип турар бис. Чаш бызааларын доктаатынган рапцион дугууар чегерер бис. Бызаа чегерер чадагай кажаа-выс-биле чыгып нажаавыс астааш, хүн ийи деней бергенде бызаалар боттары-ла се-

ринин черже кире бээр. Ам бистин бызааларымыс сугда кадаргы-биле дөмөй-ле, дүгү сорлуг, килегер чүвөөр.

Амгы үеде бистин арай-ла таарышмай турар чүвөвис бар. Кымыл сүтү кыжын Сүт-Аксинин экиеп берип турду. Дона берген, шынары баксыран келир. Ам шуту үзүктөлип турар, келзе-даа ирп, баксырап калган болур: бызааларын ишти урелир — өктөктөр. Ынчангаш кымыл сүтү бистер боттарымыс мааа кылып ап турар болзусу, хей чарыгдал үмөс, шынары эки, ажын улуг болур-дур ийи. Илангыя-даа болза, ол дугайында бистин чуга-выс тодаргай үре-түниелге четпей турар. Чаа сүтү бызаага жигиртиге эки болбайн аан, илангыя-даа болза, сүт ботурарын көвүдөдирин бир чүгүлэ курлавыр — кымыл сүт дээрин бистин совхозтун удурткучулары, зоовет-ажылдакчылары чугаа-биле эвес, ажил-херек-биле бадыткаары чүгүлэ.

Бызаа ажаакчылары бистер бызааларымыс дүргөн доругуп эс-сүн, мөзүлүп шынар болзун дээр бодустан хамааржыр бүтү-ле чүвөөдери кылар бис.

Х. СОТПА,

бызаа ажаакчымы.

ЧУРУКТА: «Сүт-Хөл» совхозтун Ак-Даш фермамынын анык саанчымы, комсомолчу ондар Ирина. Ол эрткен дөрт айларда инек бүрүзүндө 1141 кг сүтү сагаш, социалисттик чарышка ийиги чери элзэн. Фото В. Тартакты.

Чаңгыс сорукумтуг кижилер

1. «МАЛЧЫНЫН» ЭЗЛЧЕГЛИГ НОМЕРИНДЕ

Совхоз конторасынга кире берген, коридорун ханазында азып каан «Малчы» хана солунуун Май 1-ге тураскааттылган номерин эскерип калдымыс. Оон мурнуку чүгүндө совхозта сүт саадымын чоруп турарын билжээ.

Майдын 1-ин байырдалым таарыштыр байыр чедирткен мурнакчыларынын аразында Ак-Даш фермамынын саанчымы ондар Шортактын, ондар Ирнанын, Шени-Аксинин Монгуш Шондайтынны, төрүтүнгөн чаш хураганнарын бүрүн камгалап алган хой-жудар Ооржак Лажы-Намчалын, ондар Назым-оолдун, ондар Бистан-оолдун, Сарылар Эртинин, Монгуш Билдиктинин, механизаторлардан хүн нормазын дөк-

тамаал ажыр күөсүдип турар Кыла-оолдун, Самбуунун, Уйну-оолдун аттарын номчудус. Нитинин ботурарын дүргөн сайырадып, материалдыг кечиктерин элбегилерин дээр демиселге шылаарлап турар кижилер ол-дур. Ол демиселдег кижилеринин соруу чаңгыс—болдунар хей про-дукцияны эвээш чаргал-биле ботурар.

2. «АН-ДАШТАН УНУП ТУРА»

Совхозта партком секретарынын кабинети. — Сидерия кайда хей сүт сагдымын турары?—деп, бистин айтырымыска, партком секретары ондар Норбу-Самбуевич Шагды-оол мынча деп харылады: — Бистин совхозта хей сүт Сүт-Хөлдө эвес, а Ак-Даштан унуп турар болдур ийи.

Районнуу бодуну чурттакчылары болганымыска, оон ол тыны-зык чугаазымын уктазын дорзоп билпип алдымыс. Ол ажыл-агыйда бирги чери Ак-Даш фермамы ээлеп турар, ол ферма хей сүт ботурар турар дээр ол-дур. Оон инектеринин өңү колдуунда ак, эки уксаалыг инектер боорга, оун ак-инектер фермамы-даа дээр.

«Сүт-Хөл» совхозтун сүт-бараан фермаларымыс ажил-ишчи-леринин чаңгыс сорукумтуг, эрес-шүдүгү күш-ажылдык ажилында сүт ботурарын болгаш оун күрүнөгө саарынын талазын биле ол ботурар азын бадыткап турар. Бирги чартык чыда 336,9 тонна сүт садар планин май 1-ге чедир 256,5 тонна кыдыр күөсүдип, районнуу ажыл-агыйлар-

нын аразында социалисттик чарыштын бирги чери быжымы-биле ээлеп турар.

Хей сүт дээр демиселге совхозтун дөрт салбырларында Бора-Тайга салбыр тергиндеп турар. Ол салбыр чартык чыда күрүнөгө сүт садарын планин май 14-те күөсүдипкен. Салбырда үш сүт-бараан фермаларын, илангыя Ак-Даш болган Шени-Аксинин фермаларынын демит коллективтеринин эки ажилдаанын болгаш сүтүгү бараанын чорутуу бедиткенин түңнелин дегип алган—сүтүгү бараанын чорутуу 90 хуу ажыр турар.

3. БОДУНУ ИШЧИЛЕРНИН ОРГАНИЗАЧЫЗЫ

Ак-Даш фермамында кезежэки саалда кидин түлүк чоруп тур. Саанчылар-биле чугаалажыр бердвис. Апрель айда ферма орту-маа-биле хүнде инек бүрүзүндө 10 литр сүт саап алганмы, ам инектерин сүдү хүнде 12—13 литр чедип турарын саанчылар чугааладылар. Саанчыларын ажилына шаптыктаас дээр, бистер үчүткүн-биле чугаалажыр бердвис. Элзептиг үчүткүн. Дээр көргүзүлүг саанчыларын чүткө аттарын адааш, оларын ийи санында сагган сүдүнү саан-нарын адаарындан шут-ла ойталады.

— Канчал илдиг боор, силер билбегилерге ким билдирди? — Мен ийи айда үчүткүктен кирген кижиле мен. Билбес мен.

— Ынчаарга чүткө март, апрель айларда сагган чугаалап берип көрүөм.

— Менде илдиг саннар чөк ийи. Бригадирде бар боор. Барык-ла үш ай дугурунда ажилдап турар кирезинде-ле хо-лунда тодаргай үчүт чөк, бода-лында шигегилдеп алган чүвези чөк, чере адентип кижиле болду. Бригадирге чедер бердвис. Үчүткүн бодуну кылып турган үчүдүн бригадиринде берип каан, ынчангаш хол кург арткан кижиле кылдыр бодаан бис. Ын-

чиг эвес болду. Бригадир Ооржак Куурашпаевич Чадамба ам бежен харыл. Колхоз тургустуну эгелзеп бээр нитинин ботурары-гезинге ажилдаан. Чыгышчалып, хову бригадирлер турган. Ам совхозтун мыйыстыг бодалымын 4 чыл бригадирлер турар. Ол бодуну карманындан бичежик блокнот уштуп эгелзеп, чүткө Ак-Даш фермамынын эвес, харым салбырын үш сүт-бараан фермаларынын бүтү саанчыларынын ай бүрүзүндө каш инектен чеге сүт сагганым саат чокка чугаалап берди. Ак-Даш фермамында хүн бүрүзүндө ажилымын үчүдүн доктаамаал харымлаар жүжүлүг хирезинде-ле баштайгы айтырып-дан ойталап эгелзеп анык үчүткүн Дүктүгөне бодалга, бо бригадир ажилын сан-түгүн саада баап санап билди, ботурар организакчы кижиле болду. Ийи фермада кыжын канчаар ажылдап турарын, фермалар коллективтеринин найраалымын, чаңгыс энтин, оларын перспективтиг сорулгаларын, ам кайда чүгү кылдынын турарын ол бирден бирээ чокка то каап берди.

Ак-Даштан Шени-Аксинге чоруп ор бис. Хечкич алаагынын өздүн магадай бердим.

— Алаактын олар дегем-не чер бо, думаларымын — дээр, оон соонда кижиниң чугаазы төк-тү-ле берди.

— Бо алаакта оймалар-ла эмгекж. Шутуугу сугтарар болза хей-ле сараат турар апар. Буга-зымын дөзүп кылары берге эвес, бир бульдээр-биле бир-ийи хүн ажилдаарга-ла четчир. Бо алаактарын чүткө ситен шөлүнге эвес, тарылга шөлүнге даа ажилдап болур. Шаанда чамдык улус хуу-да эвээш-биче тараазын мааа тарып ап турган чүве. Дүжүдү кайгамчык-ла чагай болур, бир шаанда 10—15 барыны ап тур-дулар. Ам бодол көөрге, ча бүр-үзүндө 30—40 пентнер чедир ап турганы ол-дур ийи. Бо алаак-тын бугазын чартып ажилдар дугайын бистин даргаларымыска

саналдаарга, боданмай-даа, чарыгзы улуг, хей чүве-дир дигилер-дир. Мен боттарымыс, моон алыр тараа, ситенин бээр орулгазы баштайгы чыдамын-ла карылгазындан оранчок ажаар ийи. Илангыя болганда, даргалар бо чери ажилдаага катан кире-рин карылгадыг дээриниң мур-нууда карандаш-биле саанчыга билжип санап көөр болза эки деп болар мен. Көрүкөр даан, чер шыгы-биле чайгаар үнгөн ситен ам бестин кайы хире-дир. Маааа чеге мал кыштаваан дээр силер. Хей мал мону оуттап кыштаа болдур ийи.

Шынап-ла, Куурашпаевичиниң бо бодалын совхозтун удурткучу-лары хандыр болуп, өөрөтөп көөрү артык эвес боор.

4. САЛГАНЧЫЛАР ПРАКТИКАДА

Саалда залынга кире бээривис-ке, саанчылар аразында кезек гичи уругулар база бар болду.

Бора-Тайга школанын 10 «б» класын 10 өөрөткүн-дери ботурарга өөрөдигенин башкымы Ооржак Биче-оолга баштадып алгаш, ботурар практиказы эртерин-биле келгени ол-дур. Электри саалда аппаратынын тургузуу оларга мототрист ондар Чылбак-оол тайыз-бырлап берип турар. А инекти канчаар саарын саанчылар оларга өөрөдип турар.

Саанчы Донгак Кара Монгуш Фенга инекти саалда аппараты-биле канчаар сагдыларын алып бээрге, ол чызыг чокка күөсүдип турарын көрдүс. Олар школа-зын дооскаш, сураглыг саанчы-лар азы мал ажилынын билди-луг тускай өртөмнелерин болу бээр дээринге кым залагалар боор. Ада-иштинин, акы, утбала-рынын күзөл-соруун олар салгап эзерлер.

5. МАШИНА ОЗАЛДАП ТУРАШ ШЕНИ-АКСИНИН сүт-бараан фермамында улуг саанчы Монгуш Шондайтын аажок дүвөрүр тур. Дүш эртип турган. Сүт маши-назы келбэн, дүгүнү-даа, бо эр-

тентин-даа сүт сааларында хер-вээр. Машинаны келир өйү өр-төк. Канчаарлы? Сүт ажыр деп барган.

Сүт сөөртүр машинаны бол-ганчок-ла озадыл бээр, оон уламындан сүтүн килотнуугу бедир бээр, чамдык машинаны чолаачымыс ферманы өртөр шап-каш, чидип-чидип көөп турары оон ийи чугаадан илереди.

Сагган сүт сааны ажып до-луп турары эки-ле. Илангыя-даа ийи-чангыс кижилерин ажилда харымсалга чогудан хей про-дукцияны үрөп турар чорук шут-ла кеминг херек болур.

6. «ЧАЙЛАГЛААР ҮЕ КЕЛДИ, ЧАЫСТААР БАЖЫННАРЫВЫСТЫ НАНЧААР БИС»

Шени-Аксинин фермамынын ажилдакчылары боттарынын чурттап олурар бажынынын кышларынын чедир кылды-маанын чыда чаш чаарга, даштыга турганында дора бо-луп турарын бо кыжын СЭПР райкомунун пленумунга хо-мулап чугаалааран. Ол бажы-нарын кышаладыр хемчег дуга-йында совхозтун дирекция чери зааашкын берген. Ынчаарга зааашкын ам-даа зааашкын болуп артышкан. Ол дугайын ферма ажилдакчылары база ка-тап дүвөрүн чугаалап олурар: «Чайлаагыр үе келди, дамы-лаар бажынаарымыс кышала-тынар ирги бе?»

— Шынап-ла чаш чаай бээр-ге, чаш уруг-дарышта-ла берге чүве бо, бо багыт бажынаарга кижиле чалгактарын арга бар эвес, демир-хуудан саарын турган чүве-биле дөмөй-ле болгай—деп, инек кадарчымы Монгуш Бешкен-оол чугаалады.

Саанчыларын бо негелде-хо-мудаларын хандыр талазын-биле совхозтун партком болган дирекцияны тодаргай хемчеглерин дарып алыры күзөнгү.

С. ПАВУ,

бистин корр.

ЧУРУКТА: «Сүт-Хөл» совхозтун Ак-Даш суурунда механизаторлар сүт-бараан фермамы. Фермамын бо туудуугу узун дүрттү 80, дөзүгө 40 метр. Электри зааланы тургускан. Кажаның иштинде ийи талазын-да мал чени салыр черлериг. Кажаның иштинин аш-талгазын механизация-биле чорудар. Суг хоолой дам-

чыштыр нээр турар. Ол-ла туудуугу бодунда кызыл булук, сүт дужаар болгаш сүт салыр соом өрзөлдөр, ветеринария өрзөлдөр, чорудар сүтү соодур салыптар соом сугугу чер бар.

Фото В. ТАРТАКТЫ.

АМЕРИКАНАРНЫ ДОМИНИКАНДАН ҮНДҮР СЫВЫРА!

НЬЮ-ЙОРК (СЭТА). Доминикан республикасынын иштин херектерине чексизтик халлашкын дугайында айтырыгы Айыл чок чорук Чөвүлөт май 20-дө база дагы чугаалашкан. Ол айтырыгы чугаалашкын көр чорук Санто-Домингодо байдалдык чыгыштеннин база Айыл чок чорук Чөвүлөткө болгаш оорто дашкаар-даа чаа америк кайра-лашкыннарнын болгаш ылаалашкыннарнын байдаларында эртин турар.

Америк халлашкын дугайында айтырыгы Айыл чок чорук Чөвүлөткө чугаалашкын АКШ америк куртуулар организационный комиссиянын иштин чугаалашкын-биле солугуру оралдык турар. Ол иштинде кирген чүрүл Айыл чок чорук Чөвүлөткө чүрүл улаанган болгаш АКШ-тын үлгүлөтүр.

Хунтаның шериглеринге АКШ дузалап турар

НЬЮ-ЙОРК (СЭТА). Санто-Домингонун конгү кезинде конституционалисттерин күжүнө уду хунтаның генерал Имберт баштаан шериглеринге америк далай чада шериглер болгаш парашютистер аяны-бүрү арга-биле дуз чедирин турар деп, «Нью-Йорк геральд трибюн» солун-нук корреспондентин Бернард Коллер дыйнаткан.

Имбертин хунтазынга АКШ-тын шериглерин дузалап турарын америк албан кижилер ам-даа хулап көр хонук чок. ычтал-даа тул-чүшкүнар чоруп турар андаа америк офицерлер ол районга хунтаның шериглерин бургунараашкыннын чаптыктарын оралдык кан-дыг-даа тура халыкчы кижини бол-лаар деп дузалап алганын чугаалап турарлар деп, ол корреспондент он-далап демделген. Тура халыкчан күштерин тургуштарын америк шериглер болуп турар. Хунтаның кер-зестеринин ээлеп алган девискерин

Вашингтонда чөвүлөп хурал

НЬЮ-ЙОРК (СЭТА). Чоокта чаа АКШ-тын президентинин бодунук чөвүлөчкери-биле ужурашкан болгаш Доминикан республикада байдалды чугаалашкын көргөн дээрин АП агент-тиде Вашингтондан дыйналдып турар. Санто-Домингондан чыгып келген күрүе секретаринин оралдыкчы То-мас Мани чөвүлөп хуралга киришкен. Чугаалашкын айтырыгларын дуга-йында чүрүлери чажыт болуп арткан.

Чехословак профэвилелдеринин конференциясы

ПРАГА (СЭТА). Револуци профэвилелдеринин иштин күрүе конференциясы ында аяктыгнан. Конференцияда 1640 талаш болгаш азылчар олжур турар. ЧКП ТК-нын Президиумунун кижигуру, ЧКП ТК-нын секретары Ирма Гендрах баштаан ЧКП ТК-нын төлөөлери конференциянын аягында кир-жиле турар. Профэвилелдеринин ажал-чорудулашкын-биле болгаш улус ажал-агынын удурутурун чаа системаны амыралга чо-рудури-биле холбашкын айтырыгларын конференция чугаалашкын.

Профэвилелдеринин сорулгаларын дугайында илет-келди Чехословакиянын профэвилелдерин Топ чөвүлөткө дуга-зынын оралдыкчы Мирослав Пастыриж кылган.

Уран чүүл чонга бараан болур ужурулук

БУХАРЕСТ (СЭТА). Румын Улус Республикасынын удуручулары, партиянын болгаш чазактын удуруч ажалдыкчылары культу-ранын болгаш уран чүүлүн ажалдыкчылары-биле ужурашкан. Уран чүүлүк бугу талашарыга чогаалганын, оон кижиле-дики ролунун база социалисттик иштинде тургузуучуларын өзүп турар негелдерин дүүштүр, оон улам ылай калбартын хөгжүлдерин дугайында айтырыгларын талаш-биле санал-онал-ларын солугурун ол ужурашкыннын Румын ажалчын партия-нын ТК-зынын Политбюроу организастан.

Польша сонгулдалар бүдүүзүндө

ВАРШАВА (СЭТА). «Улустун чангыс эп фронтунун кандидату-рыннын даңкызы дээш бодулар», «Улусту Польша-биле кады өскөн-бис, улустун чангыс эп фронтунун кандидатуры дээш боттарыстың бодулашкыннарны бээр бис» — деп, шак ыныг плакаттар чурттуу хоорайларын болгаш суурларын кулмчуларын база шөлдерин бо дү-нерде каастап, шимеп турар.

Сеймге болгаш улус советтеринге сонгулдага чедир санныг хунер арктан, Улустун чангыс эп фронтунун чардагынын сонгулда про-граммасы бугу ажалчын чонгарын түдөш эрге-ажыктарын илергейлеп турар. Ол болза Польша Улус Рес-публиканын күжүн болгаш ат-ал-дарынын улам ылайгы өзүлдеинин оруун айтып, социализм тургузуу турар иштиндеги төлөтүг кижигу-рун болгаш ажал-ишчин болурунга өөредип турар.

Джанкарло Пайеттаның медеглели

«Бир эвес Вьетнамның Демократи-к Республикасынын чааа эки-дүрүчүлөрүн чорудуп, дузаламч күртүлөрүн дилээр болза, вьетнам улустун талашына болуп, эки-дүрү-биле демиселерин кулаан аяны-бүрү чурттарын демиселдеринин аразында италичилерин, халыктын мурунда коммунистерин база бар болура чугаажок» деп, Италияны Коммунист партиянын Секре-тариатынын кижигуру Джанкарло Пайетта медеглел.

Дж. Пайетта баштаан Италияны Коммунист партиянын талаш-де-ри чоокта чаа ВДР-ге чорааш кел-

ген. Римге болган парлалга конфе-ренцияны Дж. Пайеттаның ме-деглели болза: «Өске чурттардан ажал-чураткынын дузаламчын алып чорутуу ам дээринде боттан-дырамы ажалчын бээр деп Вьет-намнын Демократтик Республикасы-нын удуручулары санап турар. Олар ол арганы чүгө теоретиктиг план кылдыр көрөйүн турар ычаш. Вьетнам улустун бодунуң демисе-ла болгаш дегелдин хай-иштинин эп-сеткил каттыштырылганы дайы-нын калбарында шаптыктап шы-даар дээринге олар ам-даа идегеп турарлар».

Демисел үргүлчүлөвишаан

ЛОНДОН (СЭТА). Курдистанның Демократик партиянын Полит-бюроунун кижигуру Дж. Талабани дээрин Лондонга чоруп турар бол-ган айда болган парлалга конфе-ренцияны Арефин чааа курдус-туу уулаарына улаангырган дайынын апрельде өскөн деп ме-деглел. 40.000 солдаттар болгаш офицерлер шеригин курдтарга уду чоруткан. Чазак шеригтер уду чүүлү, ажал болгаш өртөндү-р боттарынын ажалы, тайбың чоңга уду кам-хайра чок, кари-туразында ажалдык кылдып ту-

рар. Курд улус колдуунда халла-чкылардан хунап алган бичек-сеп-кылар ол атакаларын өйтүр шаап ту-рар. ычталарга курд улустун кир-ген саналын чугаалашкын көрүлүн Ирактын чааа ойталан. Ирак Рес-публиканын хемчээлине бот-башка-рылганы чедип алдыр — курдтар-нын кара чангыс чүткүлү ол.

Курд айтырым Багдадка демо-краттык парламент бугу-чүрүм ту-густунгаже чедир шийтирелти-нчес дээрин Дж. Талабани чугаа-лаан.

БЕН БЕЛЛА: хуннун айтыры— Алжирни индустриализастаары

АЛЖИР (СЭТА). Улус Демократи-к Республикасынын президент-ти Бен Белла чурттуу конгү районнарын кезинде чоруп турган уеинде, Тебесса хоорайга келгеш, мында деп медеглел: Алжирни ин-дустриализастаары чурттуу улам ылайгы хөгжүлдеинге мырыңай эргежок чүгүлү чүүл болур берген. Алжирге улустурун автомобиль-уар чүүл болгаш машина тудуу

ылаш, мында чаа амыралдык бар турары база эргежок чүгүлү дээрин ол медеглел. Келер беш чыгылда Алжирни улустуру тургу-зууга улус эскериледе болур деп, Бен Белла чугаалаан. Чурт болбазыраңгай улустурун болур, ол дугайында бугу аралар, ыла-ныг чик өртөктөг электорондуг болгаш ажалчын казар байлактар-нын элек курлавырлар бар болуп турар.

дыталы-дыр. Оларнын чогаал ажал-кы кижини чүрөөнө эң-не чок болуп ужурулук, чогаалды дээр-чү чонун сепкилди-дир, чонга ажалдан бээр—эң бедик алдар-ды дээрин аныктарга Шолохов мога чокка сагындарып чорутур.

«Одну Донну» иштинде автор-нун бодунуң өмүзүндө бижип тур-ган черинде-де бурунгуларын ханы төүлгөн төрөөн черинге оон отау дег-дигарына маадыры-биле бөршп турар болот. Оң патриоттук «Тө-рөөн чурт дугайында өзүндө» дара-зында сөстөр база-ла дилгирар дег-дигарына турар: «...Чыгыктыл Төрөөн чурт!» Бистин бугу кымы-гаар чок, олгун болур ынакшылы-гы—сөзү бээр бис, бистин бугу-ле бодаларымыс—сөзү-биле!».

Бистин чуртууга болгаш дашты-кыда-даа Михаил Шолоховтун 60 хар-лазынын медеглел турар бо хун-нерде совет кижилер болза бистин уеистин дугайында, бистин Төрөөн чуртууга болгаш улустурун дугайында кезеде кырылас тын сөстө-ри дээш четтирдим дээрин чырат-кыл болалым орус черин ынак чогаалчыга өртүп тузуп турар.

В. ГУРАЕВ.

СААНЧЫНЫ ХОЛДАРЫ

Холдарнын аарымын баш-ууру болдурбас база оларын эм-нөө арга болур массагаанын-кынын (мажышкынын) кымы-рынга саначы буруу өөрөөнө ужурулук. Мажышкын хан эр-гилдеин экижидер болгаш хол-дарын артпас болур.

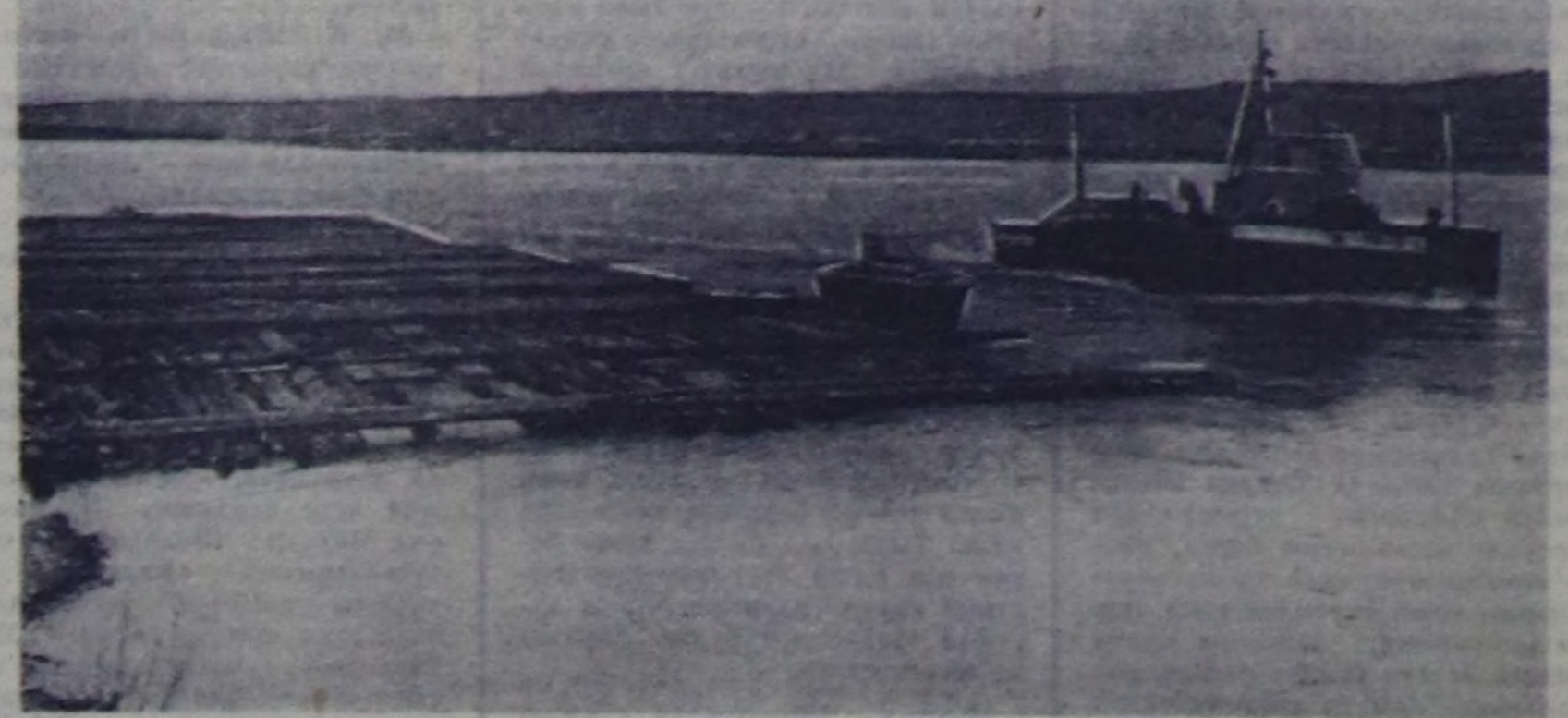
Ону кылдыр холдарын чымы-суга 8—10 минута сеп, кур-галар чокташ, бирин хемчээлдиг

талканы оларга быып алы кеш-ке вазалинн өгөр. Бир холу болгаш салааларын, стол кырынга салгаш, бир холу-биле ону мажыр. Мажышкын-нын дымды болгаш дег дески кылдыр чорудар. Салааларын түс буруурун дымгаларында агаалаш, хол дөзүтө угай адиктир турар. Холдун хажыла-рын, оон соонда алышты, оон

артын талашын мажыр. Салаа буруурун баштарын 6—8 катан адиктир тутулар. Оон соон-да салааларын, алыштын ар-тын, иштин, билек, өжүн, аяны шыганаарын, холдун артын ишти талашын бир дески кылдыр мажыр херек.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫН САНИТАР-ЧЫРЫДЫШКЫН БАЖЫНЫ.

БАШТАЙГЫ САЛДАР

Кызылдың чанында Улус-Хемниң эрик-теринде тулук ыжынын баштайгы сал-дары көзүлгөп келген. Баштайгы улус салды Сизимден катер капитаны В. Р. Бузыков эккелген. Оон соо-биле 405 ку-бометр ыжыны аажок улус сал чедип

келген, ону Ырбандан В. И. Лавейкин эккелген. Амгы уеде Кызылге ыж сал-дарынын кидин тулуунда киришкен. ЧУРУКТА: Улус-Хем ыж ажал-агы чериниң ыж үндүр тыртат черинде. Фото С. Феоктистову.

КАЗАНЬ БӨГҮН

КАЗАНЬ болза тургустун-ган хунундан бээр 45 чыл оон ам удаас байырлалды-биле демделгээр деп турар Татар Авто-номнуг Совет Социалист Рес-публиканын найысылалы-дыр. Совет эрге-чарыгларын чыларын-нун дургуунда ол канчаар чар-ты эскерип келген? Ол бөгүн кандайыл? Шап ол айтырылгарга Ефим Бушанецкий «Казань» деп ному — Татариянын ном үндүрер чериниң парлуп үндүргөн спра-вочник ном тодаргай харылар-нын берип турар.

Хоорайнын чонунуң өзүлдеин-ниң дугайында сан-медзелер кон-чуг солук. 1914 чылда Казаньга 194 муң куруттанкылар турган. Амгы уеде ында 700 муң кижини чурттал турар. Ол ам хемчээл талаш-биле Поволженин Горь-кий болгаш Нуйбышев хоорайла-рыннын даразынга кирер, үшүн хоорайны-дыр.

Хоорайнын чуртталга фондуу сомсал чок өзүп турар. Чимээ-дээр, 1959 чылда ол 3.294.000 дөрбөлчин метр турган болза, ам барын дөт чартын миллион дөр-бөлчин метр четкен. Чуртталга тудуун бедик темпир-биле чо-рулап турар.

Казань — индустриалдыг улус-теп. Номту тымынын талаш-биле Татария Совет чуртта барын бириг черин ээлеп турары бил-дигир болот. Химия оон улус ажал-агында улам-на улус черин ээлеп бар чыдар. Органи-кит синтетик казын заводунун бириг элчээ чоокта чаа амы-лаада кирген. Ынчангаш чурт эң уеиниң продукцияны — фенол болгаш аштонун алган. Химия-нын Нуйбышев аттыг заводунда мыппас үндөинге кино пленка-зын бугурун үндүрүп турар. Ол дээрде тергиниң эки шынарлыг, малбан акраныг киньга херг-

чүлге хундусун салбырларында безин 24 муң студенттер өө-ринип турар. Казаньнын 120 муң урулгар өөренип турар 150 шко-ларында беш муң башкылар ажалдап, боттарынын билин болгаш байлак арга-дурмулганы оларга дамчыдып берип турар.

Совет Татариянын найысылалы делегейге малбан харылаалар-лыг. Оон үлөтүрүнүн аяны-бүрү кылгаларын делегейиң барын 40 чурттары садып ап турар. Медицина дериглериниң заводу-нун продукцияны делегейиң дер-игилеринге улус сокуургалды үргүлүк болдуруп келген. Ыкени даарат эмнээринге хергелээр ап-парат болгаш «мылал бүүр» деп аппарат делегейиң хей-хей чурттарында малбан сурагыл апарган. Ыкени даарат эмнээр ол совет аппараты америк пар-лаа «кезип эмнээр эмчиниң совет спутниги» деп адаан.

ХӨЙНҮ БИЛИП АЛЫРЛАР

Республиканын Культура минис-терствоу болгаш улусту Чогаал-га бажын районнарын мээз клуб-тар эргелекчилерин семинарын ая-лаан. Семинар майын 20-ден ага-лаан, июль айны 4-ке чедир, чартыг ай хуулаалы эртер. Семинарга рес-публиканын бугу районнарында клуб ажалдыкчылары 40 хире кижини кирип. Оларнын аразында респу-бликанын эки дүн клуб ажалдыкчы-лары: Өвүрүн Чоа-Суурда клуб эр-гелекчин Маймыл Эрес-оол, Ыш-Хемин «Өк» совхозунда Евгений Галактионов, Бай-Тайганын Шуй-дан Салтак Тойлу Хоу-Аксиндан Валентина Торжашина, Каз-Хемин Илмыканда Петр Шикин, Улус-Хемин Арым-Бажында Зоя Суларина, Ыш-Хемде «Кызыл таракчы» кол-хозун Туран сүт-бараан фермазы-нда клуб эргелекчин Василий Ми-рошников, Тожулуң Ырбандан—Лидия Кузнецова, Эрэинин Ленин ат-тыг колхозтан База-Менге Минчел-ма болгаш өскөдөр баа бар.

Культура министринин оралдыкчы П. М. Самароков семинарын ажал-дык чыгар:

«Казань клубтар эргелекчилери бо семинарга клуб ажалдыкчынын ыжы-бүрү херилдеринин талаш-биле чаа-чаа лекцияларын дыйнар болгаш ыжы-бүрүлүгү практикал кичээлдерин эртер. Эң ылаңгыг бир солун чүрө—кур черини «Тилелет» совхоз-а болгаш Турунның Культура бажыныга «Төрөөн чуртууга кыш-ажылымыс-биле алдаржылар бис деп темизгел кезелерин эртеринге киришээр» деп чугаалаан.

Ам уеде республикада культура албан черлеринин ажалчын хей-ини көрүлдөш чоруп турар. Моон-гаар чок, олгун болур ынакшылы-гы—сөзү бээр бис, бистин бугу-ле бодаларымыс—сөзү-биле!».

Бистин чуртууга болгаш дашты-кыда-даа Михаил Шолоховтун 60 хар-лазынын медеглел турар бо хун-нерде совет кижилер болза бистин уеистин дугайында, бистин Төрөөн чуртууга болгаш улустурун дугайында кезеде кырылас тын сөстө-ри дээш четтирдим дээрин чырат-кыл болалым орус черин ынак чогаалчыга өртүп тузуп турар.

Клуб чонун коммунист буга кижилерде партия организационна-рыг дыйнар чоруп болур деп, чон анал ынакшы, ону аажок хундүлгөп көрүп турар. Ам оларын бугу-ла кулугура оларга ботлар, оларга политикажизилдегил болгаш культу-ра-массалыг, дашыг болгаш органи-кажы ажалдарын кажалгындыла-лаа артыкка хайылырлар чорударын СЭКП ТК-нын март Пленуму негезип болот. Ынчангаш клуб эргелекчи-кижи ол чаагай болгаш харысалгалы хулаалыг ак сепкилди-биле күтүлдөдө, анда бугу талашы болгаш мергелжил херек. Бо талашы-биле оларга семинар улус дузанын чедирер челе чугаажок.

Мындай турбуже, семинарын баш-тайгы хундөе организастан талашы-биле чамдык четпестер база көзүлгүдөн. Семинарын баштайгы хундөе кел-се чогутур дыйнакчыларын иштинде чүгө 13 кижин келген турган. Район-нарын культура киллистер семи-нарга чорутса чогутур улустарын чет-ке чорутуула болгаш чамдык Бары-ин-Хемчик, Чөөн-Хемчик, Тес-Хем районнарында болгаш профэвилел клубтарында чангыс-даа кижин кел-бери турганы конуг ээлеп болган. Семинары ол черлер херекке алба-ны-ла ол болган-дыр ийин дээрден башка, өске чүгү чугаалаар боор. Мынчангаш семинар эвээш киржик-чи-биле озалдап эгелген.

Семинар—политиктиг улус ужу-рулук чугула келет. Ынчангаш семинарын илет-политика болгаш органи-кажы талашы-биле бедик деңгеле, ажалчын болгаш солун кылдыр эр-тирер дээш, оон организастап турар-лар-даа, оон киржикчилери-даа шы-гын харысалгалыг болуру чугула дээрден челе билгилер.

Л. ХӨНҮК.

Редактор К. Н. КУДАЖИ.

КИНО

МАЙ 23-ТЕ

«НАЙРАЛ»: уруларга аягы-чуртук 10, 11.30, «Шуут чиккен» 1. 2.45, «Лимонадыг Джо» 4.30, 6.20, 8.10, 10 шактарда.
«КАА-ХЕМ»: «Салотуг дийнч чаа ужураалар» 11.15, «Алга эвес хоорай» 9.30, «Шаша» 1.15, «Кырган ашак-кадай чурттал чораян» 3.45, 5.30 шактарда.
«ЕНИСЕЙ»: «Зинмуд Колосовский» 11, 1.40, «Чыгыр чажымы» 6.40, «Рокко болгаш оон акылары» (1, 2 сериялары каттай) 3.40, 8.40 шактарда.
«ВОСТОК»: «Графтин бузуулаарында» 10, «Шерг чажымы» 11.15, 1, «Хомуудал дөстөр берик» 3.15, 5.15, 7.15, 9 шактарда.
«ЧАЙГЫ ТЕАТР»: «Солдат Иван Бровкин» 2, 4, «Дөртүн чүрөктери» 6, 8 шактарда.

МАЙ 24-ТЕ

«НАЙРАЛ»: «Капитан Грантыннын урулары» 10, «Уш уаа диле-ген» 12, «Баштайгы хар» 2, 4, 5, 8, 10 шактарда.
«КАА-ХЕМ»: «Оруктар-копалар» 10.30, 1.30, 3.15, «Лимонадыг Джо» 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.
«ЕНИСЕЙ»: «Кырган ашак-кадай чурттал чораян» (1, 2 сериялары каттай) 3, 6, 9 шактарда.
«ВОСТОК»: «Бир төмөй» турда 3.15, 7.15, «Бо ынакшыл болза» 5.15, 9 шактарда.
«ЧАЙГЫ КИНОТЕАТР»: «Ганга биле Джамна» (1, 2 сериялары каттай) 5, 8 шактарда.